

KRONIEK.

BOEKBESPREKING.

Dr. J. W. MULLER, De Moedertaal en het Gymnasium (Leidsche Bijdragen voor Opvoedkunde en Zielkunde, onder redactie van R. Casimir en A. J. de Sopper, No. 1), Groningen, J. B. Wolters' U. M. 1929.

Een „boekbespreking” kan men het hier volgende eigenlijk niet noemen. Prof. Muller's opstel is voorloopig slechts in den vorm van tijdschrift-artikel verschenen. Maar ik zou er gaarne, op deze openbare wijze, het mijne toe willen doen, dat men de hooge belangrijkheid gaat inzien zoowel van dit artikel zelf als (en vooral!) van de materie waarover het handelt. Zoodat, in de eerste plaats, de schrijver zelf besluite, zijn opstel ook als afzonderlijke brochure uit te geven en ter aankondiging te zenden aan de geheele pers.

Prof Muller's artikel n.l. behelst een, m.i. ten zeerste gerechtvaardigde, klacht over de achterstelling van het Nederlandsch als eindexamenvak op onze gymnasia. Schreef vroeger de wet voor, dat bij de eindexamens Nederlandsch en geschiedenis tot een groep werden samengevat (een monsterverbond noemt Prof. Muller deze coalitie), tegenwoordig is men verplicht de moedertaal als vierde in de groep der „moderne talen” te behandelen „Vergeleken bij de vroegere regeling veeleer een achterdan een vooruitgang,” constateert Muller. „Immers werd vroeger het Nederlandsch overstemd door de twee cijfers voor Geschiedenis, thans is, naast de drie vreemde moderne talen, de beteekenis, het betrekkelijk gewicht van het vak, in cijfers uitgedrukt, nog gedaald! En in het „slotkoor” wordt de stem der moedertaal nauwelijks meer gehoord; zij is slechts één der vier gelijkwaardige factoren van één der vijf eindcijfers. Wanneer een candidaat slechts in één der drie moderne talen boven de middelmaat is, kan hij gerust zijn moedertaal verwaarloozen: het resultaat, het eindcijfer (waarop het ten slotte aankomt) is dan toch nog voldoende....”

„Symbool der geweldige, overdreven waarde en beteekenis,” zoo gaat de schrijver, iets verderop, door — „ten onzent aan de kennis der (drie) „moderne talen”, maar tevens der geringe beteekenis en waarde, aan die der moedertaal gehecht (waarover straks nader), der niet zoozeer inter- als wel a-nationale gezindheid ten onzent. Waar ter wereld zou het elders mogelijk zijn, dat de moedertaal volkomen gelijkgesteld wordt met elk der drie vreemde moderne talen en dus bij een examen als dit, dat toegang verleent tot de universiteit, door deze drie tezamen geheel overstemd kan worden; dat een aanstaand student op zijn examen, zonder vrees voor de gevolgen, in opstel en vertalingen blijk kan geven

niet alleen alle begrip van dis- en compositie, van schrijven en stellen te missen, maar ook zijn eigen taal slecht of gebrekkig te kennen en niet te kunnen hanteeren, mits hij slechts in een der v r e e m d e moderne talen iets meer dan middelmatig blijkt thuis te zijn."

Het gevolg van deze regeling — prof. Muller toont het aan en bespreekt het in den breede — is dat de kennis onzer taal, en vooral de bekwaamheid zich daarin, met behoorlijke volzinnen en perioden, uit te drukken, bij de eind-examinandi in den regel droevig blijken te zijn. En het is dit deel zijner redeneering, dat ik, o.a. uit mijn bijna vijf-en-twintigjarige ervaring als redacteur van dit tijdschrift, met volle kracht kan steunen. De kennis van onze taal en de eenvoudige bekwaamheid (ik spreek niet van talent!) zich van die taal te bedienen tot uiting zijner gedachten gaan in de laatste jaren sterk achteruit. Ook bij jongeren die zich litteratoren noemen. Mij worden, door ex-leerlingen van het gymnasium, ja zelfs door gestudeerden, door meesters en doctors, opstellen ter beoordeeling gezonden, die letterlijk wemelen van stijl- en taal-fouten — fouten waaruit o.a. blijkt dat hij, of zij, die ze maakte, nooit iets aan zinsontleding heeft gedaan. (De afkeer tegen de „analyse" schijnt wèl ver te gaan tegenwoordig!) En het is mij meermalen gebleken, dat de onkunde, de onbenulligheid of de nonchalance, die uit dit soort van geschrijf naar voren komt, bij vele overigens beschaafde lieden vergoelijking ontmoet. Zij vinden het „zoo erg niet". 't Is immers toch wel zoo ongeveer duidelijk wat de man bedoelt! Zelfs bij gevallen waarin men dit laatste toe moet geven vraagt men zich toch af: is dat dus de taak waartoe onze taal is afgedaald: wel zoo ongeveer duidelijk te maken wat de schrijver bedoelt? Bestaat er geen logica van de taal meer, en geen syntaxis? Ook de brieven, die mij worden geschreven, ter begeleiding van inzendingen, zijn soms ware kakografieën. Verzen worden gepubliceerd van jonge „dichters", die zich in het allereenvoudigste proza van zulk een brief niet behoorlijk kunnen uitdrukken. Het is nog maar kort geleden dat ik een epistel ontving beginnend aldus: „Hoog WelEd. Geb. Heer" (dat is primo een leugen, zou Kegge gezegd hebben!) „Onder dank terug ontvangen de U onlangs gezonden verzen, heb ik uit het feit, dat een van deze inmiddels bij De Gids zal verschijnen, den moed durven putten, van nog liggende en gereed gekomen verzen deze verzameling u aan te bieden. Zou het u mogelijk wezen, dat u zich hieruit tot een keuze bepaalt? Gemakshalve voor u, zend ik degene, die u reeds onder het oog kwamen ter vergelijking bij."

Ik weet niet — het is waar! — of de schrijver van dezen brief een gymnasium bezocht heeft. Waaruit men misschien zou mogen opmaken dat het op andere scholen vooral niet beter is!

H. R.

GEORGE KETTMANN Jr., *De Glanzende Draad der Goden*, Amsterdam, Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur, 1928.

Dit boek behoort tot het twaalfstal romans dat onlangs door de Wereld-Bibliotheek werd bekroond. Wij willen de waarde van deze bekroningen hier nu niet verder bespreken, maar wel lijkt het ons of de redactie met dezen roman van den ons overigens onbekenden Kettmann geen kwade keus heeft gedaan, vooral als we het boek met het meerendeel der andere bekroonden vergelijken. Een boek als dit zou niet in aanmerking kunnen komen voor een bekroning, waarbij de beoordeeling der zuiver letterkundige waarde op den voorgrond zou treden, maar het is op het oogenblik zelfs vrij moeilijk om een boek, dat litterair op een hoog peil staat, te ontmoeten! (Of het komt voort uit de oudere litteraire garde). Het schijnt dat er op het oogenblik meer groei is in de menschenzielen dan in de beeldende talenten. Het is of er ongeduld is in de menschen, zij willen grijpen, luisteren, leeren, en wat zij zien en hooren, nu zij dit weer met een zekere onbevangenheid gaan doen, drijft hen voorloopig nog niet tot het verlangen naar volmaakt vorm. Waarschijnlijk ook is hetgeen zij geestelijk vangen en verwerken nog niet rijp genoeg, zoodat het zich nog niet zoo rhythmisch beweegt dat het zich geheimzinnig en bloeiend kan uitdrukken in het woord.

In mijn vorige bespreking mocht ik erop wijzen dat de mensch (d. w. z. de mensch in wien zich iets beweegt van een idealiteit) weer gaat gelooven in de heiligheid van het leven en dat dit verlangen en gelooven vele nieuwe boeken doorademt. Het bovengenoemde boek is er een sterk bewijs van. Hier spreekt een warme, volle, zoekende menschegeest zich uit. Een objectieve, mannelijke mentaliteit, een ziel die het heimwee kent naar de schoonheid, een geest die dorst naar het schouwen van een idee. Hij voelt het leven in aarde en hemel, in bloem en in dier, in mensch en kind. Hij ziet de wetten, tracht ze te doordringen, hij luistert naar de geheimzinnige stemmen die uit den kosmos tot ons spreken, hij luistert, hij tracht te verstaan. En daar hij zich enkele oude waarheden opnieuw bewust maakt, doch naar den aard van dezen tijd, — voelt hij, daar hij gelooft in de eeuwigheid der ziel, hoe zijn stem weer hoopvol klinken en iets van de zelfbewuste menschelijke waarde doordringen kan in zijn woord.

George Kettmann heeft hier als hoofdpersoon geteekend een jongen man, een chemicus, die uitvinder is en voor wien dat „uitvinden” heilig is als een kunstenaarschap. Het is er hem niet om te doen geld te verdienen (wat in de tweede of derde plaats komt), doch om de natuur een geheim te ontrukken, om geduldig, geloovend en geïnspireerd te zoeken naar de wetten van natuur en op deze wijze iets te vinden dat aan de menschheid dienstbaar kan worden gemaakt.

Deze periode kenmerkt zich door strakken, ingehouden wil, door eenzaamheid, en heimelijk, strijdend geluk. Doch het leven en het lot eischen

van een mensch méér dan de ontwikkeling van een enkele functie. De liefde komt in zijn leven, brengt dieper geluk, doch ook conflicten; ook vermag hij niet in de ideëele sfeer van zijn uitvindingen te blijven, hij wil dat de menschheid er profijt van heeft, en daar hij trouwen wil, moet hij een bestaan hebben. De finantiëele wereld gaat zich voor zijn uitvinding interesseeren, een groote industrie wordt gesticht, hij wordt meegesleurd in de vaart der moderne productie met haar speculaties en haar technische moeilijkheden.

Drie motieven dus, die zich kruisen: de uitvinder die dóór wil gaan, die zoeken wil, scheppen wil, die zijn aard wil volgen, de minnaar die sòms zijn vrouw vergeet door de bekoring van zijn werk; de ideëele werker die zijn geestelijke vinding in de wereld naar beneden ziet gehaald en omvergelopen door minderwaardige producten. De wereld begrijpt niets van de innerlijke waarde zijner vinding en stelt allerlei goedkoop, ziellozen rommel op één lijn. Dit is van een moderne en tegelijk algemeene tragiek, zuivere menschenliefde en eeuwige kunstenaarstragedie. — Tijdelijk geraken man en vrouw eenigszins van elkaar verwijderd en doen elkaar lijden, tijdelijk wordt de man door zijn werk als industriëel onttrokken aan zijn scheppingsdrang, ten slotte weet hij zich vrij te maken en hervindt hij zijn eigen wezen in het laboratorium, waar zijn geest weer ongestoord de wegen der gedachten volgen mag. Zijn vrouw blijkt liefhebbend en breed genoeg om althans de essentie van den strijd die haar man op verschillende gebieden te doorlijden heeft, mee te voelen en haar sympathie steunt hem. Zoo eindigt dus dit boek met een hoopvol accent, zonder al te euphemistisch te worden, want wij begrijpen dat een man als Delmaere het strijdend element als wezenstrek heeft. Hier en daar heeft de schrijver deze conflicten scherp gesteld en de sfeer ervan fijn en zuiver aangeduid.

Dat hij aan zijn boek niet een beter vorm heeft gegeven, dat hij de taal niet zoo beheerscht dat wij van een kunstwerk kunnen spreken, doet zeker wel ter zake; toch is het niet goed mogelijk het verheugende van zulk werk te ontkennen — dit zou oneerlijk zijn tegenover den groei van het leven. Voorloopig moeten wij ons verlangen naar groot letterkundig werk van jongeren blijkbaar sussen; — de mensch heeft het nog te druk met zich zelf!

JO DE WIT.

MARGOT VOS, *De Lichte Uren*, Amsterdam, Em. Querido, 1928.

Is het omdat ik onlangs „Verworvenheden” van Henriëtte Roland Holst las en herlas, dat mij deze verzen zoo slap en onnatuurlijk, zoo rhetorisch en zoo vlak van gevoel voorkomen? Ben ik beïnvloed op die manier, dus onbillijk in mijn oordeel? Maar zie, dan neem ik vroeger verschenen bundeltjes van deze dichteres, vergelijk ze, wik en weeg en

weet: er is een doodelijke stilstand gekomen in dit kunnen, dat, afgezien van alle vergelijkingen met meerdere en mindere — ook die zijn er! — goden, noopt tot een strenge kritiek in het belang van de goede zaak der poëzie, die nu eenmaal op deze plaats verdedigd behoort te worden. En zeer zeker ook in het belang van de dichteres zelve, want het dichten moge een geschenk der goden zijn: zij zullen niet nalaten eens rekenschap te vragen van het gebruik ervan en ik ben er niet heel zeker van, dat Margot Vos zich dan zal kunnen beroepen op haar goeden wil alleen, ik vrees zelfs, dat die goede wil niet altijd ten volle gevolgd is, daarvoor schijnt mij een te groot aantal harer verzen geschreven met een tot het uiterste toe geforceerde inspiratie.

Het hoofd-bezwaar tegen den huidige stand van Margot Vos' poëzie is, ik zeide het al, „de doodelijke stilstand van haar kunnen”, dit laatste niet te verstaan in den puur technischen zin van het woord. Tusschen haar bewust socialisme en haar onbewust natuurgevoel vindt haar dichten geen uitweg meer; evenmin als het Adama van Scheltema ooit gelukte, slaagde zij erin beide organisch te verbinden, en, daar zij niet die soepele kracht bezit van haar leermeester noch diens simpele, humorrijke lyriek, is zij genoopt telkens en telkens vers-aanzetten, poëtische momenten te verkrachten, te overdekken met een snel verworven technische bedrevenheid, zoodat uit een geheel van cliché en rhetoriek soms enkele „vondsten” op-lichten, doch die zich nimmer tot een snoer vereenigen laten, eer altijd weer den indruk maken van toevalligheid. In haar zusters werk overweegt een rudimentair gevoels-element, dat haar er tot nog toe bijna steeds voor wist te behoeden in den val te geraken der routine, bij Margot Vos ontbreekt dit weliswaar evenmin, maar het heeft niet die gezonde, natuurlijke kracht; het is overwoekerd door „literaire” reminiscensen, die niet toelaten dat het tot een vruchtbare ontplooiing komt.

Toch, wij verwachten nog altijd, dat Margot Vos zich herzien zal, dat zij, na een tijd van ingekeerd en geconcentreerd z w i j g e n, ons verrassen zal met een reeks zuivere verzen, al dan niet voortzettend hetgeen haar betreurde mentor begon. Want dit, zij zal ook dat dan hebben ingezien, is slechts van secundair belang. Eerst en allermeeft gaat het er om te komen tot de heldere, onvertroebelde bron van alle dichten, van alle kunst, het andere volgt bij wijze van spreken „vanzelf”.

ROEL HOUWINK.

Dr. ERNST COHEN, *Uit het land van Benjamin Franklin* Zutphen, W. J. Thieme en Cie., 1928.

Zoowel tekst als uitvoering van het boek maken een indruk van vluchtigheid. Wat het eerste betreft verontschuldigt zich de schrijver in zijn voorwoord, doch men weet: wie zich verontschuldigt . . . En inderdaad,

zoowel tegenover des auteurs wetenschappelijke naam als tegenover boeken van Marnix Gijsen, prof. van Mourik Broekman en prof. Huizinga (last not least!) over hetzelfde probleem wordt deze verontschuldiging een beschuldiging. Want waartoe in dezen vluchtigen tijd de schare der vluchtigen vermeerderd, waartoe deze vluchtigheid als het ware geconsecreerd met een autoriteit, die hier geen gelding hebben kan? Eigenliefde? Gemakzucht? Al te groote welwillendheid? Het baat niet, of wij de oorzaak zouden meenen gevonden te hebben; het resultaat, zooals het hier voor ons ligt, is onveranderlijk.

Van de firma Thieme, die aan het illustratieve gedeelte van haar taak de noodige zorg pleegt te besteden, bevreemdt het ons, dat zij het boek met deze vaak vettig zwarte, zelden duidelijke prentjes de wereld inzond. Waren de foto's minder goed, het papier minder geschikt? Alweer: het baat niet. Maar misschien is het een leer voor de toekomst.... voor beide partijen! Wij hopen het.

ROEL HOUWINK.

ERTS, letterkundige Almanak 1929, Amsterdam, A. J. G. Strengholt, 1929.

Ongetwijfeld beduidt deze derde jaargang van den Erts-Almanak innerlijk en uiterlijk een aanzienlijke vooruitgang, al kan men, naar het mij voorkomt, over de omslag-compositie van den architect Rietveld en de vignetten van Ir. S. van Ravesteyn van meening verschillen: geven zij een overwonnen of een ideaal punt aan in de ontwikkeling der „moderne" kunsten? Ik hoop het eerste, maar vrees het laatste, ofschoon tenminste de zuiver litteraire bijdragen in den bundel over het algemeen geen zoo uitgesproken modernistische trekken vertoonen als het werk der beide teekenaars.

Wat opvalt, indien men den inhoud van den almanak in zijn geheel overziet, is, dat de bijdragen der „ouderen" met enkele uitzonderingen (Emmy van Lokhorst, Pijper, Coster, Vermeulen) een slappen, voozen indruk maken naast het werk der „allerjongsten". Het schijnt, of de spitsen afgebroken zijn, of er een zekere plichtmatigheid in het schrijven is ontstaan, een heimwee ook naar „eigen ontembare jeugd". Het verschijnsel is bedenkelijk, omdat deze „ouderen" nog zoo jong zijn, omdat zij eigenlijk nog.... beginnen moeten en nu reeds onmiskenbare blijken van vermoeidheid geven. Dat een der rasechtste dichters onder hen niet anders af te staan had dan een lyrische reisbeschrijving van zeldzaam onevenwichtig karakter en dat Erich Wichmann zijn theoriën in vers-vorm aanbiedt, moge voor zichzelf spreken. Daartegenover staat het kloek en lucide essay van Dirk Coster, het beste in den bundel, wel heel eenzaam!

ROEL HOUWINK.

HUIB LUNS, Tien wandelingen in Gent, Brugge en Antwerpen, en: Tien wandelingen in Florence. W. L. en J. Brusse's Uitgevers Maatschappij, Rotterdam.

Op reis gaan, in dezen tijd, wie zou er geen zin in hebben. En dan, naar het schilderachtige Antwerpen, naar Brugge en Gent met hun vele kunstschatten en de bekoring der oude architectuur, of naar Florence, het brandpunt der Italiaansche Renaissance!

En dan te gaan, niet onder leiding van een willekeurig reisbureau, waarvan de aanvoerder u in den kortst mogelijken tijd de „merkwaardigheden” der stad toont, maar met een kunstzinnigen gids, die u van ieder gebouw, van ieder schilderij, van ieder beeld iets interessants weet te vertellen. Een gids die de historie der stad voor u doet leven, niet door een opsomming van namen en jaartallen, maar door u het verband te doen zien tusschen cultuur en kunst.

Zoo'n gids nu is Huib Luns, en wie zijn lezingen in volksuniversiteiten wel eens heeft bijgewoond, kan weten, hoe hij uit zijn rijken schat van kennis, op aangename, smakelijke en toch zeer goed gedocumenteerde wijze, tal van wetenswaardige dingen weet mede te deelen.

En hij vertelt van de gebroeders van Eyck naar aanleiding van het Gentsche altaarstuk uit de St. Bavo: „Gaaf het altaarstuk open dan grijpt ons het eerst de magie van de kleur, dat diep émailgeflonker, dat de olieverf hier voor het eerst, maar volmaakt geeft.” . . . „En dan schiet het ons te binnen, dat in onze lagerschooljaren geleerd werd, dat Willem Beukelszoon het haringkaken en de gebroeders Van Eyck het olieverfschilderen hebben uitgevonden. Waar bestond die uitvinding nu eigenlijk in?”

In Antwerpen vertelt hij ons van het groote altaarstuk der schrijnwerkers door Quinten Metsys: „En hebben de 17de-eeuwsche kleine meesters meer „de ziel der dingen’ benaderd dan Quinten het reeds deed, toen hij de steenen kruik, de vlammeende takkenbosschen of de rijke brocaatkleeding van leerlingen en familieleden des Heeren schilderde?”

Elders wijst hij op de Rubensschilderijen in de Lieve Vrouwe kerk, en zoo voert deze gids ons langs de schoonste werken der Vlaamsche kunst, leeren wij zien en genieten.

In Florence is het de architectuur in de eerste plaats, die bewondering wekt, en waaraan de beeldhouwkunst nauw verbonden is.

Het is de tijd der Medici, die Huib Luns voor ons doet leven, en dan de figuren van een Botticelli, een Fra Bartolommeo, een Ghirlandaio, of een Michel Angelo, wier werken wij ook in den grooten samenhang met de geestelijke stroomingen leeren zien.

Deze „wandelingen” zijn dan ook als leerzame lessen in het begrijpen van „beeldende kunst”.

R. W. P. JR.